

**ÖLÜMÜNÜN 1. YILINDA BÜYÜK TÜRK ROMANCISI CENGİZ DAĞCI**

Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürlüğü tarafından üniversitemizin kuruluşunun 55. yılı münasebetiyle düzenlenen “Ölümünün 1. Yılında Büyük Türk Romancısı Cengiz Dağcı” konulu panel Prof. Dr. Mehmet Törenek’ in yönetiminde Prof. Dr. Erdoğan Erbay, Doç. Dr. Sedat Adıgüzel, Doç. Dr. Gülhan Atnur’un katılımlarıyla Atatürk Üniversitesi Kültür Merkezi’nde gerçekleştirildi.

Cengiz Dağcı adına düzenlenen panel Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümünde hazırlanmış olan “Cengiz Dağcı Belgeseli” ile başladı. Belgeselin ardından panel yöneticisi Prof. Dr. Mehmet Törenek açılış konuşmasını yaptı ve sözü Prof. Dr. Erdoğan Erbay’a bıraktı.

Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Erdoğan Erbay konuşmasında ilk olarak “sürgünlük” kavramını açıkladı ve Cengiz Dağcı’nın bu kavrama yüklediği anlamı dinleyicilerle şu şekilde paylaştı: “Sürgünlük, insanlık tarihi boyunca her dönemde yaşanmış bazen gönüllü bazense başkalarının zorlamalarıyla gerçekleşmiş bir hadisedir. Aslında sürgünlük hem bir indirgenmişlik hem de bir yüceltilmişliktir. İndirgenmişlik sürülen açısından yüceltilmişlik ise okuyucular açısından gerçekleşen bir hadisedir. Birisinin yaşadığı sürgünlük onun sanatkârlığını, insan olarak yaşadıklarını ondan sonra gelenler için kıymetli, okunur ve zaman zaman büyük bir hüznle gündeme getirilmesini sağlarken; bu hüznü yaşayan açısından bakıldığında hemen her şeyden bir kopuş her şeyi yitiriş her şeyden istemese de vazgeçiş anlamına gelir. Hatta sürgünlük için güzelden kopuş da denilebilir. Bu daha geriye götürüldüğünde insanoğlu cennetten, alıştığı şeyden, hoş olandan mahrum bırakıldığı için, kendi istemese de yaşadığı yolculuğu yeniden yaşamak, kendisini gerçekleştirmek gibi bir yola mecburiyeti söz konusudur. Bizim edebiyatımıza bu çerçevede bakıldığında sürgünlük, yola çıkmak aynı zamanda bir var oluş, kendini gerçekleştiriliş olarak algılanırsa Mecnun kendi istediği için bir sürgündür. Yusuf bir sürgün, Zeliha bakan ve gören kişiler için bir sürgündür. Yaşayan için bir indirgeniş okuyan ya da dinleyen içinse bir yukarı çıkış bir yükseliştir. İşte Cengiz Dağcı’nın ruhundaki boşluğun, huzursuzluğun ve sürgünün karşılığı budur.”

Erbay, konuşmasına “sürgünlük ve anne” kavramlarını karşı karşıya getirerek devam etti ve bu iki duygunun yazar üzerindeki etkilerini şöyle açıkladı: “Cengiz Dağcı’nın romanları ve hayatı okunduğu zaman büyük bir

elemle, ıstırapla izlenirken Cengiz Dağcı açısından baktığımız zaman bu sürgünün karşısına koyabildiği tek şey yalnızca annesidir. Çünkü zaman denilen şey araya girdikçe size ait olanları tozlu perdesiyle kapattıkça her şey yok olur ve değişir. Ancak sadece anne dediğimiz varlık bizim gözümüzde ve kalbimizde kalır. O halde Cengiz Dağcı'nın sürgünlüğü ile anneyi karşı karşıya getirdiğimiz zaman önümüze çıkan şey gerçekte düşüş, yok oluş, bir sürülüşse eğer onu diriltiren, onun yok olmadığını gösteren, onu kurtaran annedir. Bu bakımdan Dağcı'nın sürgünlüğü kendi açısından bir indirgeniş, bir yok oluş, bir koparılışa bizim için dirilişin, varlığın, unutmayışın adıdır. Hafıza dediğimiz şey aslında güzelin peşinde ise, gönül her zaman güzelin arkasındaysa Dağcı'nın yersiz yurtsuzluğunun peşine düşüp aramak istediğimiz ve aradığımız şey aslında tarihin, geçmişin ve mazinin ta kendisidir.”

Sürgün yerinde anne, baba ve Dağcı'yı yetiştiren şartların olmadığını Dağcı'yı ise rahatsız eden asıl şeyin değişim olduğunu, dolayısıyla yazarın bütün eserlerinde nesneleşmeyen, meta haline gelmeyen tek öznenin anne olduğunu belirten Erbay, Cengiz Dağcı'nın acısına ve ıstırapına tüm yüreğiyle katıldığını belirtti ve Dağcı'dan bir şiir okuyarak sözlerini tamamladı.

Panelde ikinci olarak Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Sedat Adıgüzel söz aldı. Adıgüzel, Cengiz Dağcı'nın *Badem Dalına Asılı Bebekler* adlı eserinden hareketle Kırım halkının yaşadığı sıkıntıları dinleyicilerle paylaştı.

Sözlerine, Cengiz Dağcı'nın edebiyatımızdaki önemine değinerek başlayan Adıgüzel, Türk Dünyası Edebiyatları içinde Türkiye'de en fazla bilinen edebiyatın Kırım edebiyatı olduğunu, Kırım'ı ve Kırım Türklerini, tarihini, coğrafyasını, yaşam biçimini ve daha birçok şeyi yaşamamızı sağlayan ve tanıtan kişinin Cengiz Dağcı olduğunu ifade etti.

Adıgüzel, Kırım'da yaşanan soykırımı *Badem Dalına Asılı Bebekler* adlı romanın kahramanı Haluk'un bakış açısıyla şöyle ifade etti: Ruslar, Kırım'ı sıcak sulara açılan bir kapı olarak görmüş ve buradaki demokratik yapıyı, nüfusu doğal olmayan şekilde kendi lehlerine çevirmeye çalışmışlardır. Bu amaçla, hazırlanmaları için sadece on beş dakika verilen Kırım Türkleri hayvan vagonlarına doldurularak insanlık dışı bir yolculuğa çıkarılmıştır. Nitekim vagonlar açıldığında içeridekilerin çoğu havasızlıktan ve açlıktan ölmüştür. Yeni yaşam koşulları ise zaten onları yok etmek içindir. Kırım Türklerinin yaşadığı felaketlerin canlı tanıklarından biri olan Cengiz Dağcı, eserlerinde çocuk olarak yaşadıklarını romanları ve hikâyeleri ile hafızalarda canlı tutmaya çalışmıştır. Dağcı'nın *Badem Dalına Asılı Bebekler* adlı romanı da bu hatıraların yaşatıldığı eserlerden biridir. Haluk adında bir çocuğun sürgün yıllarına kadar Kırım'da

verdiği yaşam mücadelesinin anlatıldığı roman, Kırım Türklerinin ellerinden topraklarının alınması ve sürgünlerin başlaması ile son bulur.

Adıgüzel, dünyadaki en büyük soykırımlardan birine maruz kalan Kırım Türklerinin yaşadıklarını Cengiz Dağcı'nın kalemıyla tüm dünyaya duyurulduğunu ve Cengiz Dağcı gibi büyük yazarların, milletlerin var olma mücadelelerinde ne kadar önemli olduğunu söyleyerek sözlerini tamamladı.

Panelin son konuşmacısı Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Gülhan Atnur, "Cengiz Dağcı'nın Romanlarında Kırım Tatarlarının Dirilişinin Simgesi Olarak [H]alim Azamatoğlu" başlıklı bildirisini sundu. Dağcı hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra yazarın eserlerinde geçen halk bilimi ürünlerine değinen Atnur, bunlar arasında türkülerin, manilerin, gelenek ve göreneklerin, Kırım mimarisinin, yemeklerinin, inanışlarının bulunduğunu belirterek, bu halk bilimi ürünlerinin yanı sıra Kırım Tatarlarının diriliş simgesinin Alim Azamatoğlu olduğunu ifade etti.

Atnur, konuşmasına Alim Azamatoğlu'nun simge olarak kullanıldığı eserlerden ve Azamatoğlu'ndan bahsederek devam etti: "Alim Aydamak adı Dağcı'nın birçok eserinde doğacak çocukların onlar gibi olması dileğiyle Çora Batırla birlikte geçmektedir. *Onlar da İnsandı* romanında kocası, babası, kayıbiraderi öldürülen Ayşe, doğurduğu çocuğa Alim adını koyar, Selim'den onu iyi yetiştirmesini ve çocuğun büyüyünce yapılanların intikamını almasını ister. *Anneme Mektuplar*'da ise Alim Aydamak'ın ağzından Kırım Tatarlarının tekrar dirilecekleri ifade edilir. *Badem Dalına Asılı Bebekler* romanında ve *Rüyalarda* adlı eserde yine Alim'in Kırım Tatarlarındaki önemi vurgulanmaktadır."

Atnur, son olarak Cengiz Dağcı'nın, "Alim" ve eserlerinde kullandığı diğer simgelerle insanlara toprağına ve ölüsüne sahip çıkma duygusu aşıladığını, bu duygu ile suçsuz yere öldürülen veya sürgün edilen Sadıkların, Enverlerin, Bekirlerin yerine Aşelerin, Eminelerin doğuracağı, halkına, toprağına, diline, dinine bağlı yeni Alimlerin yer alacağını ifade etti ve sözlerini tamamladı.

Panelistlerin konuşmalarının ardından Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdür Yardımcısı Rıdvan Canım, Kırım izlenimleri ile ilgili bir belgesel sundu ve Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Dilaver Düzgün'ün, Prof. Dr. Metin Akkuş'un, Prof. Dr. Avni Gözütok'un, Doç. Dr. Rıdvan Canım'ın panelistlere sunduğu plaketler ile panel sona erdi.